

Uchwała z dnia 11 maja 2005 r., III CZP 11/05

Sędzia SN Gerard Bieniek (przewodniczący)

Sędzia SN Teresa Bielska-Sobkowicz (sprawozdawca)

Sędzia SA Andrzej Struzik

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa "M.M.", S.A. w K. przeciwko Samodzielnemu Publicznemu Zespołowi Opieki Zdrowotnej we W. o zapłatę, po rozstrzygnięciu w Izbie Cywilnej na posiedzeniu jawnym w dniu 11 maja 2005 r., przy udziale prokuratora Prokuratury Krajowej Jana Szewczyka, zagadnienia prawnego przedstawionego przez Sąd Okręgowy w Krakowie postanowieniem z dnia 30 grudnia 2004 r.:

"Czy sprawa z powództwa przedsiębiorcy o wykonanie zobowiązania przeciwko publicznemu zakładowi opieki zdrowotnej jest sprawą gospodarczą w rozumieniu art. 479¹ § 1 k.p.c.?"

podjął uchwałę:

Sprawa o zapłatę ceny sprzętu medycznego, wszczęta przez przedsiębiorcę przeciwko samodzielnemu publicznemu zakładowi opieki zdrowotnej, jest sprawą gospodarczą.

Uzasadnienie

Rozpoznając zażalenie powoda "M.M.", S.A. w K. na postanowienie Sądu Rejonowego dla Krakowa-Śródmieścia w Krakowie, którym stwierdził swą niewłaściwość i przekazał sprawę o zapłatę za sprzedany sprzęt medyczny do rozpoznania Sądowi Rejonowemu dla Krakowa-Krowodrzy, wytoczoną przeciwko Samodzielnemu Publicznemu Zakładowi Opieki Zdrowotnej we W., Sąd Okręgowy w Krakowie powziął poważne wątpliwości prawne, którym dał wyraz w

przedstawionym Sądowi Najwyższemu do rozstrzygnięcia zagadnieniu prawnym, przytoczonym na wstępie.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Przedstawione do rozstrzygnięcia zagadnienie prawne dotyczy pojęcia "sprawa gospodarcza", a powstało ono przy rozpoznawaniu przez Sąd Rejonowy sprawy z powództwa przedsiębiorcy przeciwko kupującemu mającego status samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej o zapłatę ceny za sprzedane rękawice medyczne. W ocenie Sądu Rejonowego, sprawa ta nie ma charakteru sprawy gospodarczej, powinna zatem być rozpoznana w wydziale cywilnym właściwego miejscowo sądu. Podnosząc wątpliwość, czy tego rodzaju sprawa jest sprawą gospodarczą w rozumieniu art. 479¹ § 1 k.p.c., Sąd Okręgowy wskazał, że samodzielny zakład opieki zdrowotnej nie ma statusu przedsiębiorcy i nie prowadzi działalności o charakterze zarobkowym. Nie przesądza to jednak kwestii charakteru sprawy prowadzonej przeciwko takiemu zakładowi, zgodnie bowiem z art. 479¹ k.p.c. określa się jako przedsiębiorców także takie podmioty, które zostały dopuszczone do prowadzenia działalności gospodarczej na podstawie odrębnych przepisów. Przepisem takim mógł być art. 8a ustawy z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz.U. Nr 91, poz. 408 ze zm. – dalej: "u.z.o.z."), wyłączający w stosunku do takich zakładów stosowanie przepisów ustawy z dnia 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej (Dz.U. Nr 41, poz. 324 ze zm.). Przyjęcie takiego poglądu oznacza, że zakłady opieki zdrowotnej są przedsiębiorcami, jednak nie stosuje się do nich rygorów wynikających z ustaw regulujących zasady prowadzenia działalności gospodarczej. Sąd Okręgowy zwrócił też uwagę na art. 43¹ k.c., który nie zawiera wymogu prowadzenia działalności gospodarczej w celu zarobkowym. Można zatem uznać, zdaniem tego Sądu, że działalnością gospodarczą jest również działalność, która oprócz profesjonalnego charakteru, powtarzalności działań, działania we własnym imieniu i uczestnictwa w obrocie, podporządkowana jest regułom racjonalnego działania, zastępującym kryterium zarobku.

Rozstrzygając przedstawione zagadnienie prawne, należy na wstępie zwrócić uwagę, że zakres kompetencji sądu gospodarczego określają art. 1 i 2 ustawy z dnia 24 maja 1989 r. o rozpoznawaniu przez sądy spraw gospodarczych (Dz.U. Nr 33, poz. 175, sprost. Dz.U. Nr 41, poz. 229 ze zm. – dalej: "ustawa z 1989 r."), a nie art. 479¹ k.p.c., którego znaczenie ogranicza się do oceny, w jakich sprawach sąd

stosuje przepisy o postępowaniu odrębnym w sprawach gospodarczych. Nie ma to jednak istotnego znaczenia, pojęcie sprawy gospodarczej zawarte w art. 2 ustawy z 1989 r. i w art. 479¹ k.p.c. jest bowiem w zasadniczej części tożsame.

Nie może budzić wątpliwości, że pojęcie sprawy gospodarczej w obu wskazanych ustawach zawiera w swej definicji kilka elementów: podmiotowy – sprawy pomiędzy przedsiębiorcami, przedmiotowy – sprawy ze stosunków cywilnych, oraz funkcjonalny – sprawy w zakresie prowadzonej przez przedsiębiorców działalności gospodarczej. Sprawa o zapłatę ceny za sprzedany sprzęt medyczny jest niewątpliwie sprawą ze stosunku cywilnego, problemy powstają natomiast przy określeniu dwóch pozostałych kryteriów sprawy gospodarczej.

Przepis art. 2 ust. 1 ustawy z 1989 r. – podobnie zresztą jak art. 479¹ k.p.c. – nie zawiera definicji pojęcia "przedsiębiorcy". Artykuł 479² § 1 k.p.c. odsyła jednak w tym zakresie do przepisów szczególnych, częściowo już uchylonych, wyliczając je przykładowo. Generalnie uznaje się, że przedsiębiorcą jest osoba fizyczna lub prawna albo jednostka organizacyjna, która została dopuszczona do prowadzenia działalności gospodarczej przez odrębne przepisy. Ze względu na wielość tych przepisów szczególnych, omawianie ich wszystkich nie jest ani możliwe, ani celowe dla rozstrzygnięcia przedstawionego zagadnienia.

Zwrócić jednak należy uwagę, że powództwo wytoczono w czasie, gdy obowiązywał już art. 43¹ k.c. stanowiący, że przedsiębiorcą jest osoba fizyczna, osoba prawna i jednostka organizacyjna, o której mowa w art. 33¹ k.c., prowadząca we własnym imieniu działalność gospodarczą lub zawodową. Kluczowe znaczenie dla zdefiniowania pojęcia przedsiębiorcy ma zatem element funkcjonalny, który łączy się z prowadzeniem działalności gospodarczej lub zawodowej. Ustawa wymaga bowiem, aby przedsiębiorca prowadził działalność gospodarczą lub zawodową. W literaturze przyjmuje się, że stwierdzenie "prowadzi działalność" zakłada określony ciąg działań, a nie tylko pojedyncze czynności. Przedsiębiorcą będzie więc tylko ten, kto wykonuje czynności powtarzalne i w taki sposób, że tworzą one pewną całość, a nie stanowią oderwanego świadczenia czy świadczeń określonych rzeczy lub usług. Jeżeli takie działania mają charakter gospodarczy lub zawodowy, istnieją podstawy do uznania, że podejmujący je podmiot jest przedsiębiorcą.

Nie może budzić wątpliwości, że samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej spełnia kryterium podmiotowe uznania go za przedsiębiorcę, skoro z chwilą wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego uzyskuje osobowość prawną (art. 35b ust. 3 u.z.o.z.). Trafnie zauważył Sąd Okręgowy, że taki zakład nie może uzyskać wpisu do rejestru przedsiębiorców, wyłącza bowiem taką możliwość art. 50 ustawy z dnia 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym (jedn. tekst: Dz.U. z 2001 r. Nr 17, poz. 209 ze zm.). W świetle art. 43¹ k.c. jednak nie można wyciągać wniosku odnośnie do statusu przedsiębiorcy z faktu, czy dany podmiot podlega, czy też nie podlega, wpisowi do rejestru przedsiębiorców, status przedsiębiorcy nie zależy bowiem od uzyskania wpisu do tego rejestru, ale od podjęcia i wykonywania we własnym imieniu działalności gospodarczej lub zawodowej.

Poszukując definicji działalności gospodarczej dla potrzeb ustalenia pojęcia przedsiębiorcy w kontekście art. 2 ust. 1 ustawy z 1989 r. należy wykorzystać dyrektywy płynące z treści innych przepisów posługujących się tym pojęciem i zawierających jego definicję.

Niewątpliwie stwierdzenie, że w danym wypadku mamy do czynienia z działalnością gospodarczą, wymaga ustalenia kumulatywnego spełnienia kilku przesłanek, gdyż działalność taka charakteryzuje się specyficznymi właściwościami. Chodzi o takie elementy, jak jej profesjonalny charakter, podporządkowanie regułom opłacalności i zysku lub zasadzie racjonalnego gospodarowania, działanie na własny rachunek, powtarzalność działań oraz uczestnictwo w obrocie gospodarczym.

Do zadań samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej, jak wynika z art. 1 ust. 1 u.z.o.z., należy udzielanie świadczeń i promocja zdrowia. Przyjmując, że profesjonalny charakter działalności gospodarczej oznacza, iż jest to działalność stała, nie okazjonalna i nie amatorska, a także charakteryzująca się elementami organizacji, planowania i zawodowości rozumianej jako fachowość, znajomość rzeczy i specjalizacja, to nie może ulegać wątpliwości, że takie cechy spełnia działalność samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej w dziedzinie usług medycznych. Podobnie, jest to działalność prowadzona na własny rachunek i we własnym imieniu. Trzeba wskazać, że zgodnie z art. 35b ust. 1 u.z.o.z. samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej pokrywa z posiadanych środków i uzyskiwanych przychodów koszty działalności i zobowiązań (wyjątki w tym zakresie

określa art. 35c i 35d), sam decyduje o podziale zysku (art. 59), pokrywa we własnym zakresie ujemny wynik finansowy (art. 60 ust. 1). Oczywiście jest także, że działalność tych zakładów ma charakter powtarzalny i stały.

Wątpliwości odnośnie do uznania działalności samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej za działalność gospodarczą wynikają natomiast stąd, że nie jest jasne, czy działalność gospodarcza powinna mieć zawsze charakter zarobkowy i czy wystarczy w tym zakresie poprzestanie na wymaganiu racjonalnego gospodarowania, a ponadto – czy działalność takich zakładów stanowi formę ich udziału w obrocie gospodarczym.

Jeżeli uznać, że działalność gospodarcza powinna być zawsze nastawiona na zysk, to uznanie, że taką działalność prowadzą samodzielne publiczne zakłady opieki zdrowotnej nie byłoby możliwe. Taki wniosek jednak nie jest uzasadniony. Motywem działalności takich zakładów nie jest osiąganie zysku, lecz zaspakajanie potrzeb ludności w dziedzinie zdrowia, niewątpliwie jednak działalność leczniczą zakładów charakteryzuje dążenie do jej racjonalizacji według założeń rachunku ekonomicznego. Wniosek taki wynika wprost z regulacji art. 34, 35b ust. 1 i 2, art. 50, 53, 54 i 55 u.z.o.z. Trzeba też pamiętać, że samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej zawiera jako świadczeniodawca umowy z Narodowym Funduszem Zdrowia (por. ustawę z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanej ze środków publicznych, Dz.U. Nr 210, poz. 2135, poprzednio ustawa z dnia 23 stycznia 2003 r. o Narodowym Funduszu Zdrowia, Dz.U. Nr 45, poz. 391 ze zm.). Jest to zatem – a przynajmniej w założeniu powinna być – działalność prowadzona według zasad racjonalnego gospodarowania, co jest wystarczającym kryterium dla uznania jej za działalność gospodarczą (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 1992 r., III CZP 134/92, OSNCP 1993, nr 5, poz. 79 i z dnia 9 marca 1993 r., III CZP 156/92, OSNCP 1993, nr 9, poz. 152).

Wymaganie uczestniczenia w obrocie gospodarczym polega na tym, aby dany podmiot realizował swą działalność przez odpłatne, ekwiwalentne świadczenia wzajemne, spełniane za pomocą wielorazowych czynności faktycznych i prawnych w ramach obrotu gospodarczego. Samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej wprawdzie tylko wyjątkowo może pobierać opłaty za swoje świadczenia od świadczeniobiorców (art. 33 ust. 1 u.z.o.z.), ale świadczenia te są finansowane ze środków publicznych na zasadach określonych w odrębnych przepisach. Zakład otrzymuje zatem zapłatę za wykonane usługi medyczne, tyle że nie od pacjentów, a

przez rozliczenia z Narodowym Funduszem Zdrowia. Ponadto, prowadząc szeroko rozumiane usługi medyczne może zawierać umowy, których przedmiotem jest udzielanie zamówień na świadczenia zdrowotne (art. 35 u.z.o.z.), a także uczestniczy w obrocie gospodarczym zawierając samodzielnie umowy cywilnoprawne z innymi przedsiębiorcami.

Wszystko to pozwala uznać, że działalność samodzielnych publicznych zakładów opieki zdrowotnej jest działalnością gospodarczą (por. też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 kwietnia 2002 r., IV CKN 1667/00, OSNC 2003, nr 5, poz. 65 oraz uchwała Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 17 grudnia 2001 r., FPK 13/01, ONSA 2002, nr 3, poz. 106).

Przedmiot sprawy, w której powstało omawiane zagadnienie prawne, wskazuje również na funkcjonalne powiązanie sprawy z działalnością gospodarczą prowadzoną przez powoda i pozwanego. Trzeba przypomnieć, że zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy z 1989 r., sprawami gospodarczymi są sprawy ze stosunków cywilnych między przedsiębiorcami prowadzącymi działalność gospodarczą na zasadach określonych w odrębnych przepisach, w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. Sprawa dotyczy zapłaty za sprzedane pozwanemu rękawice medyczne, chodzi więc o zobowiązanie z tytułu zapłaty ceny za sprzęt niezbędny do świadczenia usług medycznych przez pozwanego. Jest to więc sprawa cywilna w zakresie działalności gospodarczej prowadzonej przez powoda i pozwanego.

W świetle powyższego uzasadniony jest wniosek, że sprawa o zapłatę ceny sprzętu medycznego, wszczęta przez przedsiębiorcę przeciwko samodzielnemu publicznemu zakładowi opieki zdrowotnej, jest sprawą gospodarczą, wobec czego udzielono odpowiedzi, jak w uchwale (art. 390 § 1 k.p.c.).